

## بررسی برخی مزیت‌ها و کاستی‌های فرهنگ‌های الکترونیکی نسبت به نمونه‌های چاپی

دکتر محسن خادمی مقدم

دانش آموخته مقطع دکتری رشته آموزش زبان روسی، دانشگاه تربیت مدرس،

تهران، ایران

mohsenkhademi.63@gmail.com

واژه‌های کلیدی: فرهنگ الکترونیکی، فرهنگ چاپی، فرهنگ دوزبانه.

کتاب‌های الکترونیکی کتاب‌هایی هستند که به شکل پرونده‌های دیجیتال تولید و خوانده می‌شوند. این کتاب‌ها صرفاً نسخه‌های الکترونیکی مطالب مکتوب نیستند، بلکه می‌توانند علاوه بر متن و تصویر، شامل فیلم، صوت و پویانمایی شوند. کتاب‌های الکترونیکی توسط نمایشگر رایانه خوانده می‌شوند، اگرچه گاهی اوقات کتاب‌های الکترونیکی را به‌عنوان نسخه الکترونیکی یک کتاب چاپی تعریف می‌کنند، اما بسیاری از این کتاب‌ها قبلاً چاپ نشده‌اند. این نوع کتاب‌ها برای کتاب‌خوان‌ها تولید و فروخته می‌شوند. با وجود این از ابزارهای دیگری هم مثل رایانه رومیزی، لبتاپ، تبلت و تلفن هوشمند برای مطالعه کتاب‌های الکترونیکی استفاده می‌شود. این کتاب‌ها اغلب در فرمت‌های پی‌دی‌اف، دی‌جی‌ویو یا به شکل برنامه‌های رایانه‌ای یا مخصوص گوشی‌های هوشمند با سیستم عامل اندروید و آی‌اواس تهیه می‌شوند. حال در اینجا این سؤال مطرح می‌شود که مزیت‌ها و کاستی‌های فرهنگ‌های الکترونیکی نسبت به نسخه‌های کاغذی کدامند؟

در این مقاله سعی شده است تا با به‌کارگیری تجربه استفاده از فرهنگ‌های لغت الکترونیک روی سیستم‌عامل‌های ویندوز، اندروید و آی‌اواس به نقاط قوت و ضعف آن‌ها در مقایسه با نسخه‌های کاغذی اشاره شود.

حدود ۶۰۰ سال پیش انقلابی که در عرصه چاپ اتفاق افتاد، استفاده از کتاب‌ها را به‌سرعت بین مردم دنیا گسترش داد و مردم دنیا با فرهنگ‌ها و علوم مختلف و اختراعات و حتی افکار رؤیاپردازانه نویسنده‌های مختلف آشنا شدند و کتاب ابزاری برای گسترش ایده‌ها و اطلاعات به مردم دنیا معرفی شد. کتاب الکترونیکی در ایران و رواج آن در کشور به‌تازگی در چند سال اخیر صورت گرفته و فعالیت‌ها در این زمینه اخیراً به اوج خود رسیده است. باید اذعان داشت که بازار کتاب و نشر هم مثل بسیاری

دیگر از بازارهای سنتی، با دنیای تکنولوژی ادغام شده و وارد فاز جدیدی از دوران خود شده است؛ اما مدرن شدن در این یک کالای به‌خصوص کمی متفاوت از آب درآمده و استقبال از آن دچار فراز و نشیب‌های زیادی شده است. باینکه بیشتر از ۴۰ سال از ورود ای‌بوک یا همان کتاب الکترونیکی به دنیا می‌گذرد ولی بازار کتاب الکترونیکی در ایران تازه داغ شده است [۲۰۱۷: ۱].

فرهنگ‌نویسی یا فرهنگ‌نگاری یکی از حوزه‌های دانش زبان‌شناسی است که به بررسی نحوه نگارش و تدوین فرهنگ‌ها و واژه‌پردازی می‌پردازد. فرهنگ‌نویس ممکن است فرهنگ لغت، واژه‌نامه، یا اصطلاح-نامه بنویسد و ترتیب دهد. کوشش اصلی در فرهنگ‌نویسی بر این است تا داده‌های مربوط به یک واژه (همچون معنی، تلفظ، املا، کاربردها، نمونه‌ها و غیره) تا حد ممکن برای کاربران قابل دستیابی و به شکلی کاربرپسند عرضه شود. حوزه فرهنگ‌نویسی با ترتیب دادن واژه‌یاب‌ها و نیز با حوزه دانش‌نامه‌نویسی ارتباط نزدیک دارد. فرهنگ دوزبانه حییم، نام فرهنگ واژگانی است که بین زبان‌های فارسی و انگلیسی، فارسی و فرانسوی، فارسی و عبری توسط سلیمان حییم تألیف شده است که معروف‌ترین آن‌ها فرهنگ انگلیسی به فارسی و فارسی به انگلیسی حییم است.

در ایران تبدیل داده‌ها به محتوای الکترونیکی از سال ۶۸ با تبدیل کتاب‌های چاپی به کتاب‌های دیجیتال آغاز شد. این کار اولین بار با تبدیل منابع دینی به کتاب‌های الکترونیکی انجام شد.

فرهنگ‌های لغت به‌عنوان یکی از ابزارهای اساسی کار مترجمان، استادان و دانشجویان به‌حساب می‌آیند. در حال حاضر، فرهنگ‌های لغت بسیاری برای استفاده این افراد در بازار وجود دارند؛ خواه بازار حقیقی و خواه فروشگاه‌های مجازی دو سیستم‌عامل اندروید یعنی «گوگل پلی» و آی او اس یعنی «اپ استور». امروزه از بسیاری از فرهنگ‌های کاغذی، نسخه الکترونیکی آن‌ها تهیه شده است و حتی برخی از نسخه‌های الکترونیکی نیز نسخه کاغذی ندارند؛ یعنی تنها و از ابتدا به‌صورت الکترونیکی تهیه شده‌اند.

«واؤلینا»<sup>۱</sup> معتقد است که «فرهنگ‌لغت الکترونیکی، محصول خاص فرهنگ‌نگاری است که در آن، بسیاری از ایده‌های مولد و زایا می‌توانند به اجرا درآیند و استفاده شوند، درحالی‌که در فرهنگ‌های کاغذی، بنا بر دلایل مختلف، این‌گونه نیست» [واؤلینا، ۲۰۰۷: ۱۹۰].

شلیاخووا<sup>۲</sup> در اثر «فرهنگ‌لغت الکترونیکی» مهم‌ترین ویژگی‌های آن را این‌گونه برمی‌شمرد:

۱. برگشت‌پذیر بودن (امکان تغییر زبان ورودی و خروجی به اختیار کاربر)؛
۲. منعطف بودن (مجموعه‌ای از ابزارها که کار جست‌وجو را آسان کرده و کاربر با استفاده از آن‌ها، می‌تواند طی مدت‌زمان کوتاهی اطلاعات مورد نیاز خود را دریافت کند)؛
۳. پویایی (تکمیل، اصلاح و حذف اطلاعات قدیمی)؛
۴. چندزبانه بودن؛

<sup>۱</sup>. Ваулина Е.Ю.

<sup>۲</sup>. Шляхова А.В.

۵. گنجایش بالا (قابلیت گنجاندن هر مقدار از واحدهای واژگانی). علاوه بر نمونه‌های شمرده شده در بالا، می‌توان به قابلیت استفاده از ابزارهای مولتی‌مدیا برای نمایش انواع مختلفی از اطلاعات در قالب صدا، تصویر، انیمیشن، بازی و ... اشاره کرد [شلیخووا، ۲۰۰۸: ۱۸۳-۱۸۲].

### مزیت‌های فرهنگ‌های الکترونیکی نسبت به نسخه‌های کاغذی

۱. تاریخچهٔ پیدایش فرهنگ‌های الکترونیکی چندان زیاد نیست، با این همه در سایهٔ تکنولوژی، استفاده از آن‌ها در سال‌های اخیر رشد بسیار چشمگیری را شاهد بوده است. یکی از مزیت‌های این فرهنگ‌ها که از همان ابتدا توجه فرد را به خود جلب می‌کند، قابلیت امکان جست‌وجوی سریع یک کلمه یا عبارت خاص در آن‌هاست، اما باید توجه داشت که به‌عنوان مثال، در این‌گونه فرهنگ‌ها نیز مانند فرهنگ‌های کاغذی، افعال در حالت مصدر یا اسامی در حالت فاعلی خود نوشته شده‌اند. در برخی از این فرهنگ‌ها نیز، با نوشتن تنها چند حرف آغازین یک کلمه، کلماتی که این حروف را دارند، پیشنهاد می‌شوند که فرد می‌تواند کلمهٔ مورد نظر خود را از میان آن‌ها انتخاب کند.
۲. یکی دیگر از قابلیت‌های فرهنگ‌های الکترونیکی، قابلیت رفع اشکالات و به‌روزرسانی آن‌هاست. در بسیاری از این فرهنگ‌ها، کاربران می‌توانند وجود اشکالات و مشکلات در نرم‌افزار یا اطلاعات موجود را به سازندگان آن‌ها گزارش و سازندگان نیز آن‌ها را رفع و در قالب به‌روزرسانی نرم‌افزار ارائه کنند. در صورتی که در فرهنگ‌های کاغذی، اصلاح اطلاعات، مشروط به چاپ‌های بعدی آن‌ها بوده و شاید چندین سال طول بکشد.
۳. از دیگر مزایای فرهنگ‌های الکترونیکی، می‌توان به نداشتن تغییر فیزیکی آن‌ها اشاره کرد، درحالی‌که فرهنگ‌های کاغذی همواره در خطر فرسوده شدن، پاره شدن کاغذ قرار دارند.
۴. تهیهٔ فرهنگ‌های لغت کاغذی، شامل هزینه‌های کاغذ، چاپ، صحافی، بسته‌بندی، حمل‌ونقل است و قطع درختان و در نتیجه، آسیب به محیط‌زیست را در پی دارد، اما در تهیهٔ فرهنگ‌های الکترونیکی، هزینه‌های فوق حذف شده و فقط داشتن سواد برنامه‌نویسی برای رایانه یا گوشی‌های هوشمند کافی است؛ بنابراین فرهنگ‌لغت‌های الکترونیکی ارزان‌تر از نسخه‌های چاپی هستند.
۵. وقتی که بخواهید کتابی بخرید، شاید اگر کتاب‌فروشی نزدیک محل زندگی شما آن را نداشته باشد، باید آن را سفارش دهید و حتی با سفارش دادن کتاب برای ارسال به‌صورت پستی هم باید چند روز صبر کنید یا اگر کتاب خارجی بخواهید بخرید، با دشواری‌های زیادی روبه‌رو خواهید شد، اما با اینترنت و استفاده از سایت‌های واسطه‌ای خرید کتاب از آمازون را به‌راحتی می‌توانید انجام دهید و در کمتر از چند دقیقه کتاب خود را دانلود کنید. استفاده از اینترنت همه چیز را تغییر داده است، از دانلود رایگان مقاله برای فعالیت دانشگاهی خود گرفته تا دانلود کتاب و خرید کتاب از آمازون به‌صورت آنلاین به‌آسانی صورت می‌پذیرد. بدین ترتیب، می‌توانید در زمان و هزینه‌های خود صرفه‌جویی کنید و به انجام

کارهایی که دوست دارید، بپردازید مانند مطالعه کتاب‌ها به صورت نسخه‌های الکترونیکی [۲۰۱۷: ۲].

۶. در تهیه فرهنگ‌های لغت کاغذی با محدودیت تعداد صفحات روبه‌رو هستیم؛ بنابراین گاهی ممکن است برخی از اطلاعات گنجانده نشوند، درحالی‌که در فرهنگ‌های الکترونیکی چنین محدودیتی، در عمل، وجود ندارد.

۷. در بسیاری از فرهنگ‌های الکترونیکی، امکان یادداشت‌برداری کلمه یا کلمات مورد نظر کاربر وجود دارد. همچنین می‌توان کلمه یا کلمات خاصی را به صورت لینک‌دار تعریف کرد؛ یعنی با کلیک روی آن‌ها، آدرس اینترنتی خاصی در مرورگر گوشی یا رایانه برای توضیحات بیشتر درباره آن کلمه باز شود، اما اطلاعات در فرهنگ‌های کاغذی از چنین قابلیت‌هایی برخوردار نیستند.

۸. فرهنگ‌های کاغذی نسبت به فرهنگ‌های الکترونیکی فضای بیشتری را در کتابخانه یا روی میز اشغال می‌کنند؛ بنابراین در مکان‌هایی که با محدودیت جا روبه‌رو هستیم، فرهنگ‌های الکترونیکی ارجحیت دارند.

#### محدودیت‌های فرهنگ‌های الکترونیکی نسبت به نسخه‌های کاغذی

۱. استفاده از فرهنگ‌های الکترونیکی، به‌عنوان مثال در گوشی‌های هوشمند یا تبلت‌ها، با محدودیت زمانی روبه‌رو است؛ زیرا در این صورت، به تدریج از شارژ این وسایل کاسته می‌شود و نیاز به شارژ مجدد پیدا می‌کنند، درحالی‌که در فرهنگ‌های کاغذی با چنین معضلی روبه‌رو نیستیم.

۲. ملموس بودن: وقتی کتابی می‌خرید، به‌طور تضمین‌شده کتاب خود را برای سالیان زیادی می‌توانید به راحتی نگهداری کنید، در دسترس خود قرار دهید و آن را لمس کنید. این ویژگی باعث می‌شود افراد زیادی عاشق کتابخانه خود باشند و از دیدن و مطالعه کتاب‌های خود در منزل لذت ببرند.

۳. استفاده آسان و راحت برای تمام سنین: کتاب‌ها به‌گونه‌ای طراحی می‌شوند که به راحتی بتوانید در دستان خود بگیرید و مطالعه کنید، اندازه استاندارد و ویرایش صفحات خوبی هم دارند، هنگام مطالعه چشمان شما در مقایسه با مطالعه کتاب‌های الکترونیکی اذیت نخواهند شد.

۴. به اشتراک گذاشتن آسان با دیگران: شما می‌توانید کتاب‌های چاپی را حتی به کسانی که از کامپیوتر استفاده نمی‌کنند، هدیه یا به‌طور موقت قرض بدهید و هرزمانی که بخواهند می‌توانند مطالعه کنند؛ اما کتاب‌های الکترونیکی را نمی‌توان به این صورت به راحتی در اختیار دیگران قرار داد.

۵. کتاب‌های چاپی نیازی به دستگاه کتاب‌خوان ندارند: شما بعد از دانلود کتاب از اینترنت نیاز به کتاب‌خوان یا تبلت یا لپ‌تاپ برای مطالعه خواهید داشت، درحالی‌که برای استفاده از

کتاب‌های چاپی نیازی به دستگاه اضافه ندارند. خواندن کتاب‌های چاپی همیشه حس زندگی سنتی و نوستالژی را به همراه خود خواهند داشت و بوی کاغذ و لمس آن احساس خوبی به شما می‌بخشند.

### نتیجه‌گیری

از موارد گفته‌شده در بالا می‌توان نتیجه گرفت که هر یک از فرهنگ‌های کاغذی و الکترونیکی نقاط قوت و ضعف دارند. در مجموع، صرف‌نظر از برخی نقاط ضعف، فرهنگ‌های الکترونیکی نسبت به نسخه‌های کاغذی از ارجحیت بیشتری برای استفاده برخوردارند؛ بنابراین فرهنگ‌های الکترونیکی زمانی مفید هستند که بخواهید واژه‌ای را در آن واحد در چند فرهنگ بیابید، با یکدیگر مقایسه کنید و برداشت و نتیجه‌گیری کلی خود را روی کاغذ پیاده کنید.

فرهنگ‌نگاری معاصر به سمت تهیه فرهنگ‌های الکترونیکی پیش رفته و در سال‌های اخیر با پیشرفت تکنولوژی و استفاده روزافزون از گوشی‌های هوشمند، تهیه این فرهنگ‌ها، به‌ویژه برای دو سیستم‌عامل اندروید و آی او اس، سرعت بسیار چشمگیری گرفته است؛ بنابراین وجود یک استاندارد برای تهیه چنین فرهنگ‌هایی ضروری به نظر می‌رسد.

### References

### منابع

1. <https://dgto.ir/qzb>
2. <http://www.alamto.com/iranpaper.html>
3. Ваулина Е. Ю. Толковый словарь. Возможности электронной версии [Электронный ресурс] // Структурная и прикладная лингвистика. 2007. С. 187–196. URL: [goo.gl/IrAD5](http://goo.gl/IrAD5) (дата обращения: 24.03.2013).
4. Шляхова А. В. Электронный словарь и его специфика [Электронный ресурс] // Вестн. Тюмен. гос. ун-та. 2008. С. 181–185. URL: [goo.gl/voMFG](http://goo.gl/voMFG) (дата обращения: 24.03.2013).